

Redaktionellt

Innehållet i detta nummer av *Utbildning & Demokrati* hålls delvis samman av en fokusering på verksamheter och praktiker som på ett eller annat sätt kan sägas handla om *kunskapsbedömning*. Det är inget temanummer i gängse mening eftersom det författarna vill ”kunskapa” om skiljer sig åt. Därtill publiceras en artikel om skiftet i den svenska inrikespolitiska debatten kring integrations-, storstads- och utbildningspolitik samt ett antal recensioner, varav några relaterar till kunskapsbedömning och några till föregående nummers tema, Gränsdragningar och gränsöverskridanden i högskolevärlden, som därmed ges en uppföljning.

Kunskapsbedömningar utgör ett centralt inslag i skolpraktiken och utbildningssystemet och spänner över olika verksamheter; från internationella jämförelser och nationella prov till betyg och utvecklingssamtal. På senare tid har betyg, kvalitetsgranskningar, utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner, inspektioner och kunskapskontroller kommit att uppmärksammas alltmer. Det tycks ha blivit en fråga för vår samtid. Flera av exempelvis Skolverkets rapporter kretsar kring kunskapsvärdering, om att bedöma, om provsystemet och om betygssystemet. Högskoleverkets kritik av lärarutbildning handlade bland annat om att lärarutbildningarna inte tillräckligt uppmärksammar kunskaper i att analysera och bedöma elevers kunskapsutveckling respektive kunskaper i betygssättning. Under valåret 2006 kom kunskapsbedömning att bli ett viktigt skolpolitiskt inslag inte minst som incitament för att peka på behovet av nya åtgärder i skolan. När socialdemokraterna begrundar valnederlaget har krav på ett skolpolitiskt nytänkande kring hur kunskaper värderas och bedöms varit *ett* inslag i debatten. För en tid sedan krävde exempelvis Barn- och utbildningsnämndens ordförande i Haninge kommun Robert Noord, på DN-debatt (3/11) att socialdemokraterna skulle ”lägga ner striden mot betygen”. I den skolpolitiska debatten har kunskapsbedömning otvetydigt en central plats, men ges olika betydelse. Det hela framställs till exempel som en kunskapskontroll av individer, en fråga om konsumentupplysning; det framställs också som en fråga om att slå vakt om likvärdig utbildning och en förutsättning för att utveckla utbildningssystemet. Att kunskapsbedömning

har en så central plats i utbildningssystemet och att ämnet givits så stor uppmärksamhet på olika arenor idag är alltså skäl att diskutera vad som menas med begreppet. Därför vill vi uppmärksamma frågan i *Utbildning & Demokrati*.

I KUNSKAPSBEDÖMNINGAR SOM STYRMEDIA tar *Eva Forsberg & Christian Lundahl* avstamp i konstaterandet att kunskapsbedömningar har en central plats i utbildningssystemet och är en fråga i tiden. Författarnas grundläggande utgångspunkt är att betrakta kunskapsbedömningar som en aspekt av läroplaner och ta fasta på vad som förenar deras skilda former och syften. Med utgångspunkt i ett läroplansteoretiskt perspektiv och med referens till skilda historiska sammanhang diskuterar Forsberg och Lundahl kring hur kunskapsbedömningar alltmer har kommit att fungera som styrmedia i samhället och i utbildningssystemet samt hur de kan förstås som ”meddelandesystem”. Som styrmedia eller meddelandesystem genererar kunskapsbedömningar underlag som gör det möjligt att överblicka ett utbildningssystem. Genom att skapa ett gemensamt språk har de en samordnande funktion och på samma gång kan de ha en normerande funktion i det att de producerar underlag som kan ligga till grund för att bestämma något som normalt respektive onormalt. Forsberg och Lundahl lyfter också fram kunskapsbedömningars potentiellt frigörande funktion, det vill säga hur de kan möjliggöra prognoser, kritik och opinionsbildning.

En konsekvens av att betrakta kunskapsbedömningar som en aspekt av läroplaner är att samma typ av frågor som läroplansteoretiker rest mot läroplaner och kursplaner också bör riktas mot bedömningspraktiken. *Ann-Christine Vallberg Roth & Annika Månsson* diskuterar hur det är möjligt att förstå framväxten av individuella utvecklingsplaner. I INDIVIDUELLA UTVECKLINGSPLANER SOM FENOMEN I TIDEN, SAMHÄLLET OCH SKOLAN frågar författarna exempelvis hur individuella utvecklingsplaner kan förstås i samtiden, hur de kan förstås i relation till modernitet och senmodernitet, vilken innebörd begreppet har och vilka föreställningar om barndom och lärande man kan utläsa i denna praktik. Artikeln baseras delvis på en studie av hur man i olika kommuner framställt, utformat och tillämpat individuella utvecklingsplaner. Författarna för en kritisk diskussion kring begreppet och dess tillämpning, de argumenterar för att individuella utvecklingsplaner i förskola och skola kan förstås som individorienterade normalplaner, i det att de är inriktade mot individ, formuleras med utgångspunkt i blanketter eller på förhand formulerade formulär eller mallar som speglar en slags normalitet. I det att stora delar av barns egenskaper och prestation ”bokförs” och begreppsliiggörs i utvecklingsplaner argumenterar författarna för att individuella utvecklingsplaner kan ses

som en aspekt av barns och ungdomars ”identitetsbygge”. I det sammanhanget är det viktigt att reflektera över hur individen framställs, vilka aspekter synliggörs, vilka som är osynliga och förblir dolda och framförallt vems berättelse utvecklingsplanerna representerar.

Johan Hofvendahl fokuserar på det individuella utvecklingssamtalen. Utgångspunkten för analysen är utvecklingssamtal där lärare kommenterar elevers provresultat. Syftet med Hofvendahls samtalsanalys är att demonstrera hur samtalen ser ut och diskutera deras konsekvenser i relation till elevers förutsättningar att utveckla en självuppfattning och stärka sin självtillit. I ”NOA HAR INGA FEL”: OM BRISTFOKUS I SKOLANS UTVECKLINGSSAMTAL, visar Hofvendahl hur utvecklingssamtalen präglas av en fokusering vid elevens brister. Enligt Hofvendahl är det vad eleverna har missat eller kunde ha missat som dominerar utvecklingssamtalen. Hofvendahls utgångspunkt är att utvecklingssamtalen borde handla om och ta fasta på elevens starka sidor och positiva egenskaper. I och med att utvecklingssamtal karakteriseras av en bristfokusering kan man fråga sig vilken roll de spelar och vilken funktion de får i en demokratisk skola?

Jämte de hittills nämnda artiklarna publiceras *VILJAN ATT AKTIVERA* av *Magnus Dahlstedt*. Dahlstedt tar fasta på en aspekt i senare tids demokrati- och samhällsdebatt och det är strävan att förnya människors inflytande samt ett värnande om en maktutövning som kommer underifrån och rör sig uppåt. Denna strävan tar sig bland annat uttryck i partnerskap och samverkan mellan lokalsamhälle och statliga institutioner och ett värnande av underifrånsperspektiv på en rad politikområden. Med utgångspunkt i Michel Foucaults perspektiv på makt och teorier om politisk teknologi belyser Dahlstedt en ökad fokusering på ”livaktigt demokratiskt deltagande”, decentralisering av politik och förvaltning, en vilja att aktivera enskilda medborgare och en ökad betoning av ansvarstagande inom områdena integrations- och storstadspolitik samt utbildningspolitik. Dahlstedt diskuterar kring vilka konsekvenser en ”vilja att aktivera” kan få om den inte ingår i en mer långsiktig strategi för att utjämna klyftor i samhället. Därtill argumenterar han för att strävan att mobilisera underifrån och att öka det medborgerliga deltagandet kan förstås som en vilja att skapa ett bestämt politiskt subjekt och som en specifik uppsättning teknologier som styr via människors moral. De utbildningspolitiska frågorna ges en särskild belysning i perspektivet av andra politikområden.

Trots att kunskapsbedömning är ett centralt inslag i utbildningssystemet och skolpraktiken och ett dagsaktuellt tema har det inte haft så stort utrymme som forskningsobjekt. Den senaste tiden har emellertid ett antal avhandlingar på temat lagts fram. En av dessa är föremål

för recension i detta nummer: Ulrika Tornberg recenserar Jörgen Tholins studie av betyg och betygskriterier: ”Att kunna klara sig i okänd natur” – *En studie av betyg och betygskriterier – historiska betingelser och implementering av ett nytt system*. Andra avhandlingar som recenserar är Emma Eldelins ”De två kulturerna” flyttar hemifrån: C.P. Snows begrepp i svensk idédebatt 1959–2005 (Bernt Gustavsson) och i recensionsessäen DEMOKRATIFOSTRAN SOM FORSKNINGSOBJEKT UR STATSVETAR- OCH SOCIOLOGPERSPEKTIV presenterar Tomas Englund avhandlingarna *Att fostra demokrater – Om skolan i demokratin och demokratin i skolan* av Ellen Almgren, ”Det borde vara att folket bestämmer” – *En studie av ungdomars föreställningar om demokrati* av Cecilia Eriksson samt *Fostran till demokrati* av Mirzet Tursonovic.

Avslutningsvis publicerar vi fyra recensioner med anknytning till förra numrets (2/2006) tema Gränsdragningar och gränsöverskridanden i högskolevärlden: Jörgen Nissen recenserar Tony Bechers och Paul R Trowlers *Academic Tribes and Territories – Intellectual Enquiry and the Culture of Disciplines*; Francis Lee recenserar Joe Morans *Interdisciplinarity*; Per Anders Forstorp recenserar Julie Thompsons Kleins *Humanities, Culture, and Interdisciplinarity – The Changing American Academy*; Lennart Stureson recenserar Mats Alvessons *Tomhetens triumf – Om grandiositet, illusionsnummer och nollsummespel*.

Redaktionen